

ДІЯЛОГ АРМТНД

1991

Дитяча година

— Міс Армстронг? Міс Армстронг, ви мене чуєте?

Чує, а ось відповісти, здається, такої не може. Ушкодження серйозні. Вона вся переламана. Її збила машина. Сама вина — так довго прожила за кордоном, що задумалася й поглянула не в той бік, перш ніж переходити Вігмор-стріт у літніх сутінках. «Між темрявою й світлом дня».

— Міс Армстронг?

Поліцейський? Чи лікар швидкої? Хай там як, представник влади: мабуть, покопирсався у неї в сумочці і знайшов якісь документи. Вона на концерті була — Шостаковича. У Вігмор-Голлі його п'ятинадцять струнних квартетів поділили на порції й видавали по три на день. Сьогодні середа — давали сьомий, восьмий і дев'ятий квартети. На інші, мабуть, вона вже не потрапить.

— Міс Армстронг?

У червні 1942 року вона побувала в Королівському Альберт-Голлі на концертній прем'єрі Симфонії № 7, «Ленінградської». Один її знайомий зумів добути квиток. У забитій аж по стелю концертній залі стояла піднесена, наелектризована атмосфера, ніби слухачі злилися з людьми в облозі. І з Шостаковичем теж. У цілої громади одночасно завмирало серце. Це було так давно. І геть нічого зараз не значить.

Росіяни спершу були їм ворогами, потім стали союзниками, потім — знову ворогами. І німці так само: щойно були найстрашнішими, найзапеклішими супротивниками, аж ось уже стали друзями й одрією з опор Європи. Війна і мир. Мир і війна. І треба було діяти таку бучу? Адже так триватиме довіку, без кінця.

— Міс Армстронг, я вдягну вам на шию фіксатор.

Мимоволі зринула думка про сина, Маттео — глід швидкоплинного роману з музикантом-італійцем (вона багато років прожила в Італії). Йому двадцять шість. Любов до Маттео — одне з найхімерніших див у житті Джульетти. Вона за нього хвилюється, бо він живе в Мілані з дівчиною, яка не дарує йому щастя. Джульетта саме поринула у тривогу за нього, коли її збила машина.

Вона лежала на тротуарі на Вігмор-стріт, зусібч оточена стурбованими перехожими, і цілком усвідомлювала, що виходу з цього вже немає. Їй лише шістьдесят — хоча, як подумати, то це не таке й коротке життя. Їй раптом здалося, що ціле її життя було ілюзією, чужим сном. Химерна штука, те ваше буття.

• • •

Тривала підготовка до королівського весілля. Вона лежала на лондонському тротуарі, навколо збиралися ласкаві незнайомці — а трохи далі на тій самій вулиці готували на заклання жертовну незайманку, щоб задовольнити народну потребу в пишноті й церемоніях. Повсюди розвішано прапори. Аби одразу було ясно: вона вдома. Ну, нарешті.

— Оця-от Англія, — прошепотіла вона.

I950

Містере Тобі! Містере Тобі!

Джульєтта вийшла з підземки й рушила далі по Грейт-Портленд-стріт. Зиркнувши на годинник, із подивом зрозуміла, що запізнюється на роботу. Це взагалі їй невластиво, але вона проспала, бо напередодні засиділася допізна в «Бель Моньєр» на Шарлотт-стріт із чоловіком, який з кожною годиною видавався їй дедалі менш цікавим. За столиком її тримала інерція чи, можливо, нудьга — хоча певну роль зіграли й коронні страви ресторану: *Viande de boeuf Diane* і *Crêpes Suzette*.

Її нуднуватий супутник, архітектор, заявив, що «відбудовує Лондон після війни».

— Що, сам? — спитала вона, доволі таємно жорстко.

Коли він садив її в таксі в кінці вечора, вона дозволила себе поцілувати (раз, коротко). І то радше зі ввічливості, ніж від бажання. Урешті, це ж він заплатив за вечерю, а вона йому ще й нахамила знічів'я (хоча він, здається, того й не помітив). Від вечора лишився кислуватий присмак. Я сама себе розчарувую, — подумала вона, коли попереду вже замаєчнів Будинок радіомовлення.

Джульєтта, продюсерка «Шкільного мовлення», на підходах до Портленд-Плейс підупала духом. На неї чекав нудний день: зранку нарада відділу з Прендергастом, потім запис «Минулих

життів» — вона заопікувалася передачею, коли Джоан Тімсон лягла на операцію («малесеньку, моя любя»).

Школам нещодавно довелося вихати з підвалу Будинка кіно на Ворддор-стріт, і тепер Джульєтта скучала за занедбаним вулгарним Сохо. ВВС не знайшло їй місця у Будинку радіомовлення, тож їх припаркували через дорогу, під №1, звідки вони й позирали — не без заадорців — на свій корабель-носій, величній багатопалубний лайнер Будинку радіомовлення, з якого зміли камуфляж воєнного часу, і тепер він гордо приковував у нове десятиліття й невідоме майбутнє.

На відміну від будинку через дорогу, де завжди снували люди, Школи зустріли Джульєтту тишею. Учора вони з архітектором випили карафку червоного вина на двох, і тепер голова була як ватна. Добре, що не доведеться обміноватися традиційними ранковими привітаннями. Коли Джульєтта ввійшла, дівчина на рецепції підкреслено подивилася на годинник. Дівчина крутила інтрижку з продосером Глобального мовлення і вважала, що це дає їй право нахабніти. У Школах дівчата на рецепції не затримувалися надовго. Джульєтті подобалося уявляти, що їх пожирає якесь чудовисько — можливо, Мінотавр у лабіринтах углибині будівлі, — хоча насправді вони просто переводилися у преспіюшій відділ через дорогу, в Будинок радіомовлення.

— На Кільцевій лінії були затримки, — сказала Джульєтта, хоча й не почувалася зобов'язаною давати дівчині пояснення (байдуже, правдиві чи ні).

— Що, знову?

— Так, на тій лінії паскудно з розкладом.

— Раз ви так кажете... — (Ну й нахаба!) — Містер Прендергаст збирає нараду на другому поверсі. Мабуть, вона вже почалася.

— Мабуть, так.

• • •

— День із життя трудяра, — зі щирим захватом пояснював Прендергаст недобиткам, які позбиралися за столом. Джульєтта зауважила, що не всі зацдили собі клопоту прийти на нараду.

Не кожному вистачало витривалості для Прендергастових зборів.

— О, міс Армстронг, ось і ви, — вигукував Прендергаст. — Я вже був думав, що ми вас втратили.

— Я знову знайшлася.

— Я збираю ідеї для наступних програм. Наприклад, сходити до коваля на кухню. Дітям же таке цікаво.

Джульєтта не пам'ятала, щоб вона в дитинстві цікавилася кухнями. Йї, власне, це й зараз не цікаво.

— Прогулянки з пастухами, — не здавався Прендергаст. — Можливо, у ту пору, коли народжуються ягнята. Усі діти люблять ягнят.

— У нас що, мало ферм у «Сільських школах»? — перебив Чарлз Лофтгауз.

Чарлз «виходив на кім», довів не втратив ногу в бомбардуванні клубу «Кафе дю Парі» в 41-му, і відтоді нікуди більше не виходив. Його протез неможливо було прийняти за справжню ногу, а тому інші намагалися виявити до нього ласку, хоча підстав для того не було. Чарлз був кусючий на їдучу, і втрата ноги не пішла йому на користь. Він був продосером передачі «Клуб дослідників». Джульєтта не могла придумати гіршої кандидатури.

— Але овечок люблять усі, не лише сільські діти, — заперечив Прендергаст.

Прендергаст обіймав посаду головного програмного редактора, а тому так чи так сприймав їх усіх як своє стадо. Доки говорив, його погляд неуважно ковзав акуратною стрижкою Дейзі Гіббс. У нього були проблеми із зором — потрапив у газову атаку під час Першої світової, — тож він рідко зустрічався поглядом зі співрозмовниками. Відданий методист і проповідник, він мав пастирське «покликання», хоча у священника його й не висвятили. У всьому цьому він зізнався Джульєтті за неприємно слабким чаєм у тутешньому кафетерії півроку тому, коли вона повернулася в Лондон з манчестерської «Дитячої години» і перейшла у Шкільне мовлення.

— Ви ж, я так думаю, розумієте, що таке покликання, міс Армстронг.

— Так, містере Прендергасте, — сказала Джульєтта, бо значно простіше відповісти «так», ніж «ні». Вона знала це з власного досвіду.

Вона намагалася зрозуміти, на якого пса він схожий. Можливо, на боксера. Чи на англійського бульдога. Пом'ятого такого, сумного. Цікаво, скільки Прендергастові років? Він працював у BBC з незапам'ятних часів, приєднався до корпорації ще в дні її юності, за лорда Ріта, коли офіс ще був на Савой-Гілл. Шкільне мовлення — діти, ягнята і таке інше — це для Прендергаста святе.

— Звичайно, недолік Ріта полигав у тому, — пояснював він, — що йому насправді не хотілося, аби люди *отримували задоволення* від радіо. Він був страшенний пуританин. А людям треба задоволення, правда ж? Усі ми мусимо жити радісно.

Прендергаст поринув у думки — про радість, чи, що ймовіріше, її відсутність — але за кілька секунд струснув головою й вирвався із задуми. Мабуть, такий бульдог, а не боксер, — вирішила Джульєтта. Цікаво, він самотній? Його матримоніальний статус лишався нез'ясованим, бо нікому він не був настільки цікавим, щоб спитати.

— Радість — похвальна мета, — сказала Джульєтта, — хоча, звісно, безнадійно недосяжна.

— Ой леле, скільки цинізму в цій юній душі.

Джульєтта ставилася до нього тепло, але, можливо, вона така була одна. Старші чоловіки певного типу завжди до неї тягнулися. Вони прагнули її вдосконалити. Джульєтті було майже тридцять, і вона думала, що не потребує вдосконалення. Війна вже зробила для її вдосконалення все що могла.

— «У морі на тральщику», — запропонував, здається, Лестер Пеллінг.

Джульєтті він нагадував нещасних юних устриць у Льюїса Керрала, що «зормою лізуть на пісок, в пісок і навіть під». Лестерові, молодшому звукоорежисеру, ледве перевалило за вісімнадцять.

* Керрал Льюїс. *Аліса в Задзеркаллі* / Пер. В. Наріжної. — Харків: Фоліо, 2009.

цять, і його голос досі давав півня. Як він взагалі потрапив на цю нараду?

— Саме так, — схвально покивав Прендергаст.

— Мій батько... — продовжив Лестер Пеллінг, але Прендергаст перебив його черговим радісним «Саме так» і підняв руку в жесті, який більше пасував би Папі Римському, ніж засновникові методизму Веслі. Цікаво, вони дізнаються, ким був батько Лестера Пеллінга? Рибалкою, героєм війни, безумцем? Царем, цареничем, королем, королевичем?

— Історії з повсякденного життя простих сільських людей, — підсумував Прендергаст.

Цікаво, він знає, що Біслі з Мідлендського офісу BBC вже працює над схожою концепцією? Вона чула, що передачу описують як «спецагента Діка Бартона, тільки для фермерів» — сільськогосподарські поради, запаковані в сюжет. (І хто захоче таке слухати?). Невже Прендергаст краде чужі ідеї?

— Робота на бавовняному комбінаті, — запропонувала Дейзі Гібба, кинула погляд на Джульєтту й усміхнулася.

Дейзі — нова молодша програмна асистентка — щойно закінчила Кембридж і, суворо кажучи, була занадто кваліфікована для цієї роботи. Було в ній щось загадкове, чого Джульєтта поки що не розшифрувала. У Дейзі, як і в Джульєтті, не було досвіду викладання. («Це не ганьба, — сказав колись Прендергаст, — зовсім ні. Радше навпаки»).

— Ой, ні, міс Гіббз, — залеречив Прендергаст. — На півночі вважають, що промисловість є тільки в них, так же, міс Армстронг?

Джульєтта прибула до них з Манчестера, а тому вважалася експерткою з півночі.

Коли війна скінчилася і її країна — у ролі розвідки — сповістила, що більше її не потребує, Джульєтта перебралася до іншої великої інституції національного значення й почала кар'єру в радіомовленні. Відтоді минуло п'ять років, а вона досі розглядала це не як кар'єру, а як випадкове заняття, що просто випало на її долю.